

Ovo je izdanje posvećeno, kako u pogovoru kaže urednik Hans-Jörg Uther, "svim prijateljima bajke koji žele saznati nešto više o bajci 19. stoljeća".

U dva su sveska predstavljene zbirke bajki Ludwiga Bechsteina, jedine koje su uspjele uspješno konkurirati zbirci braće Grimm i to do te mjere da su Bechsteinove inačice pojedinih bajki bile češće tiskane od one braće Grimm.

Ludwig Bechstein (Weimer, 1801. — Meiningen, 1860.), bibliotekar, te kasnije i arhivar u Meiningenu, bio je, već i u doba objavljivanja prve zbirke bajki, poznat kao uspješan urednik zbirki pjesama, balada, novela i predaja, te kao autor književnoznanstvenih, povijesnih i etnoloških radova. Njegove su zbirke predaja jedan od prvih primjera regionalne skupljačke djelatnosti.

Prvi svezak ovoga izdanja obuhvaća tekstove iz *Knjige bajki Ludwiga Bechsteina* (*Ludwig Bechstein's Märchenbuch*) prema izdanju iz 1857. (drugo ilustrirano izdanje), a dopunjen je predgovorom iz godine 1853. Zbirka se prvi puta pojavljuje 1845. godine pod nazivom *Njemačka knjiga bajki* (*Deutsches Märchenbuch*). Drugi svezak sadrži tekstove iz *Nove njemačke knjige bajki* (*Neues deutsches Märchenbuch*) objavljene 1856. godine u Beču.

Pri odabiru tekstova Bechsteinu su izvori uglavnom bili pisani predlošci i to poglavito tekstovi iz 19. stoljeća.

Veći broj bajki preuzeo je iz zbirke *Kinder- und Hausmärchen* braće Grimm, koja je u to doba već bila vrlo popularna i doživjela brojna ponovljena izdanja. Bechstein je tekstove preuzimao izravno ili znatno prerađene, a katkad se priklonio inačici bajke na koju su se pozivala i braća Grimm. Zanimljivi su i tekstovi koji se u zbirci braće Grimm pojavljuju na dijalektu, a Bechstein ih prevodi na književni njemački.

Jedan od izvora je i zbirka *Kinder- und Hausmärchen* braće Ignaza i Josepha Zingerlea. Veći je broj i usmeno prenošenih predaja kojima se rijetko daju pronaći izravni usmeni ili literarni uzori.

Iako Bechsteinove zbirke već u naslovu sadrže odrednicu njemački, neki su tekstovi preuzeti iz indijske *Pancatantra* (preko njemačkog prijevoda iz *Buch der Beispiele der alten Weisen* Antona von Pforra).

Na kraju se svakoga sveska nalazi popis tekstova s podacima o pisanim i usmenim izvorima.

Iako se mnoge bajke Bechsteinove zbirke nalaze i u zbirci braće Grimm ili se, kao što je već spomenuto, pozivaju na isti predložak, one su prepoznatljive upravo po načinu obrade tekstova.

Pojedine teme i motivi koji se u bajkama braće Grimm često pojavljuju, u Bechsteinovim su zbirkama manje zastupljeni. To su, primjerice, bajke u kojima junak mora riješiti neku naizgled nerješivu zadaću ili se dokazati u raznim ogledima. Rjeđi su motivi, između ostalog, otmica mlade, posjedovanje čudesnih moći, motiv ljudskih i životinjskih pomagača, zamjena odjeće.

Na izbor i obradu tekstova iz ove zbirke utjecalo je shvaćanje da bajke imaju i didaktičku funkciju. Posljedica toga je i sklonost stvaranju pomirljivih završetaka. Zli protivnici bivaju pošteđeni, a ne okrutno kažnjeni. Tako se, primjerice, smrtne kazne utapljanjem i odsijecanjem glave javljaju u Bechsteina samo tri puta, a u bajkama braće Grimm čak osamnaest, odnosno sedamnaest puta, navodi urednik Hans-Jörg Uther.

Ludwig Bechstein, Märchenbuch, hrsg. von Hans-Jörg Uther, [Bd. 1, **Märchenbuch**, 394 str.; Bd. 2, **Neues deutsches Märchenbuch**, 373 str.], Eugen Diederichs Verlag, München 1997. (Die Märchen der Weltliteratur)

Bechstein često zamjenjuje stereotipne opise junaka (nositelja radnje) i rekvizita bogatijima, a u njegovim se bajkama mogu naći i detaljni opisi scena iz svakodnevnog života. Dodatno je objasnio izraze koje je smatrao manje poznatima. Kao stilska sredstva koristi humor, satiru i ironiju. Zanimljivo je da u tekstove unosi i društvenu kritiku te osobne stavove i opažanja o suvremenim zbivanjima, što nije bilo uobičajeno u onodobnim zbirka drugih autora.

Za Bechsteinove je bajke karakterističan i velik broj poslovice i, u manjoj mjeri, biblijskih izreka.

Pri jezičnoj obradi predložaka Bechstein nije pribjegavao zamjeni tuđica njemačkim riječima kao što su to činila braća Grimm. Njegovi tekstovi stoga odražavaju jezičnu praksu za koju je bio karakterističan i velik utjecaj francuskoga jezika.

Prvi svezak sadrži 80, a drugi 50 bajki. Svi su tekstovi radi lakešg snalaženja označeni brojevima, iako je Bechstein numerirao samo *Novu njemačku knjigu bajki*.

Na kraju oba sveska nalazi se mali rječnik danas neuobičajenih izraza, a izdanje dopunjuju pogovor Hansa-Jörga Uthera, registar motiva i tipova te kratak popis literature.

Svjatlana LONČARIĆ

Lidija Bajuk Pecotić, Kneja,
Mozaik knjiga, Zagreb 1999., 318
str.

"Vuni je kmica kaj bi na nju lojtre
prislonil".

Knjiga *Kneja* Lidije Bajuk Pecotić sastoji se od dva jasno različita dijela, s prepoznatljivom čežnjom spoznajno-emocionalnog stapanja *bajkolikosti* prvog i *znanstvenolikosti* drugoga u ocrtavanju cjeline koja bi se, u postkolonijalnim terminima, mogla označiti kao *mjesto kulture*, u ovom slučaju povijesno, mitološki i ekološki "začarane" kulturne lokacije Međimurja. Dio sastavljen od vilin-

skih bajki ili, kako ih zove autorica, "bajkovitih priča" (a najtočnije, možda, *romana o vilinsko-ljudskim ljubavnim i drugim odnosima*, jer dvanaest priča zapravo čini dvanaest poglavlja fabularno povezane cjeline) ne krije svoje tematsko i stilsko posestrimstvo s *Pričama iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić. Pripovijetke su dodatno, prema posebnom tipu zbiljsko-mitske čudesnosti te opakom elementu fizički i emocionalno ubojite hladnoće (osobito velikih i "nezainteresiranih" međimurskih rječina koje su dominantan topos knjige) u srodstvu i s Andersenovom fikcionalnom tematizacijom Sjevera. Tomu je ljubavno-magijskomu i septemtrionalističkomu (!) dijelu pridodat obilat *Tumač važnijih pojmova* — pojmovnik etnografskih, mitoloških i kulturno-povijesnih obavijesti vezanih za Međimurje. Iako su odrednice "poznanstvlenene" referiranjem na školničke izvore, mašta je tu, kako veli Lidija Bajuk, jedino vezivno tkivo. Ipak, poetizacija znanosti u *Kneji*, barem kako se meni čini, nema primarno ni ornamentalni niti subverzivni značaj (u smislu podrivanja i zamučivanja diskurzivnih "žanrova"), iako knjiga kao cjelina svjesno nosi rizik nepodvedivosti, bilo u književnost ili u folkloristiku. *Bricolage* "znanstvene bajke" ili "bajkovite znanosti" blizak je Lévi-Straussovom pojmu *mitomorfičnosti* (antropologije) kao nekoj vrsti *zaraze* racionalnog diskursa svojim iracionalnim predmetom. Ovdje funkcija mašta odmiče od gimnazijalnog shvaćanja "uljepšavanja" ili *infantilizacije* akademskog diskursa te se pomiče prema mjestu koje je strukturno nezaobilazno. "U onoj oblasti gdje je aktivnost duha najviše oslobođena vanjskih prisila", rekao bi prozvani mitolog, ukazuje se da tvorevine kao totemizam ili mitologija nisu izraz svojevoljne igre ljudske mašte, već da podliježu "temeljnim i obaveznim svojstvima svakoga duha, ma kakav on bio". Tako smo jednim žanrovskim "prijestupom" — budući da kroz *Tumač važnijih pojmova*, odnosno interpretaciju i prepričaj mitoloških i kulturnopovijesnih termina valja čitati bajkovni dio